

Bosna i Hercegovina: Šta se dešava i šta će biti sljedeće?

St Antony's College, Univerzitet u Oxfordu

23. maja 2018.

Dame i gospodo,

Veliko mi je zadovoljstvo danas s vama razgovarati o tome šta se dešava u Bosni i Hercegovini i šta možemo očekivati da će se dešavati u bliskoj budućnosti, u svjetlu više od dva desetljeća našeg iskustva u implementaciji mira u Bosni i Hercegovini.

Posebno mi je drago voditi taj razgovor ovdje u Oxfordu, imajući u vidu nepokolebljiv angažman i impresivan doprinos koje je Ujedinjeno Kraljevstvo dalo i koje i dalje daje miru u Bosni i Hercegovini.

Pri tome prije svega imam na umu lorda Paddyja Ashdowna, koji je bio na čelu najvećih uspjeha međunarodne zajednice u izgradnji mira i reintegraciji zemlje.

Ali mislim i na bilateralne političke aktivnosti Velike Britanije, na vaš doprinos angažmanu IFOR-a i SFOR-a i hapšenju ratnih zločinaca, vaše aktivnosti u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija i Upravnom odboru Vijeća za implementaciju mira, da ne spominjem posvećeni angažman britanskih diplomata i političara, poput baronese Arminke Helić. I mogao bih navesti puno, puno drugih primjera.

Velika Britanija uvijek je imala jasnu procjenu situacije u Bosni i Hercegovini i uvijek se uključivala i poduzimala efikasne korake da poboljša stvari za Bosnu i Hercegovinu i njene građane.

* * *

Današnja diskusija je važna, ne samo za naša trenutna nastojanja u Bosni i Hercegovini nego i za slične angažmane koji bi u budućnosti mogli biti potrebni drugdje u svijetu.

Tačno je da, kada je riječ o postkonfliktnim sredinama, nema univerzalnog rješenja ali postoje iskustva iz kojih možemo i trebamo učiti kada se osvrnemo na posljednje dvadeset i tri godine.

I dok se pitanja koja ću danas ovdje iznijeti uglavnom odnose na naš budućni angažman u Bosni i Hercegovini, nadam se da će ona biti zanimljiva i onima koje zanimaju slične misije drugdje u svijetu.

Dame i gospodo,

Dok je u prvih deset godina našeg angažmana u Bosni i Hercegovini postignuto puno, skorašnji period je manje impresivan, a česta osporavanja samih temelja mira i suverene Bosne i Hercegovine ponovo su probudili duhove prošlosti.

Kao rezultat toga, 2018. teško je izbjeći otrežnjujući zaključak: uprkos činjenici da je zemlja nakon rata dobila do tada neviđen nivo međunarodne podrške i da je postigla impresivan napredak, posao još uvijek nismo priveli kraju.

Naš zajednički cilj, trajna stabilnost zemlje, još uvijek nije postignut, a sada je jasno više nego ikad da autopilot ne radi.

Naravno, kada govorimo o onom najvažnijem – a to je osiguranje mira – Daytonski sporazum postigao je uspjeh.

Nemojmo to zaboraviti. Nemojmo mir uzimati zdravo za gotovo u svijetu u kome to očigledno nije tako za veliki broj ljudi, i poduzimajmo i dalje sve što treba da bi se održao mir.

Ipak, mir je osnova za društveni, ekonomski i politički razvoj. On nije cilj koji je dovoljan sam sebi.

I međunarodna zajednica i građani Bosne i Hercegovine svjesni su da ona ima potencijal da bude puno više od male osiromašene evropske države koja se provlači od jedne krize do druge.

Svi znamo da Bosna i Hercegovina može opet biti mjesto gdje način života, otjelovljen u vrijednostima tolerancije i različitosti, može da se izdigne iz pepela rata i pruži svojim građanima dostojanstven život.

I zato je sasvim u redu da nakon skoro dvadeset i tri godine građani Bosne i Hercegovine – posebno mladi – očekuju puno više od svoje zemlje i svojih političara. BiH ima jednu od najviših stopa nezaposlenosti mladih u Evropi i mnogi od njih glasaju tako što napuštaju zemlju.

Da bi se osigurao trajan mir, stabilnost i prosperitet koji će omogućiti građanima da žive dostojanstveno, potrebno je promijeniti pristup iz temelja, potreban je nov način vođenja politike koji na prvo mjesto stavlja potrebe građana.

Mora se raskrstiti sa sklonošću da se živi u prošlosti; umjesto toga zemlja se mora odlučno okrenuti ka budućnosti i svjesno okupiti snage kako bi postigla ambiciju koju je sama prihvatila, da postane potpuno integrirana članica euroatlantske porodice.

Ti visoki kriteriji koje želimo postići u Bosni i Hercegovini su kontekst u kojem moramo izvući pouke iz svog dosadašnjeg iskustva. Kada bi život bez sukoba bio sve što želimo, onda je postignut odličan uspjeh, ali ako težimo ka nečemu puno većem, a težimo, onda znamo da posao nije ni blizu završenog.

* * *

Godine 1995., u pokušaju da zaustavimo rat i da osiguramo da se slične strahote više nikada ne dogode, bili smo usredsređeni na osmišljavanje političkog sistema u kome nijedan narod ne može postati dominantna politička snaga nauštrb drugih. To je u tom momentu bila najlogičnija stvar.

Ali to je i jedna od najvažnijih poduka koje možemo izvući: ako u suštini zamrznete sukob mirovnim sporazumom, kao što smo mi uradili u Bosni i Hercegovini, morate biti spremni da ostanete angažirani još dosta dugo kako biste vidjeli istinski napredak.

Također morate biti spremni proaktivno insistirati na rješavanju pitanja kada neminovno dođe do blokade. Ako niste spremni na te dvije stvari, brzo će doći do stagnacije, a ona će vremenom dovesti do nestabilnosti.

Neki su mišljenja da je takav angažman nespojiv sa suverenitetom Bosne i Hercegovine ili sa njenim težnjama da se pridruži Evropskoj uniji. Po mom mišljenju, ova dva elementa nisu nespojiva. Pogledajmo primjer Njemačke, u kojoj su saveznici zadržali određene zakonske nadležnosti sve do njenog ujedinjenja, ili pak Kipar, zemlju članicu Evropske unije u kojoj još uvijek postoji međunarodno vojno prisustvo. Ili pak primjer moje vlastite zemlje, Austrije.

Takav proaktivni angažman međunarodne zajednice i tijesna suradnja sa izabranim političarima na provođenju Mirovnog sporazuma kroz reintegraciju naroda Bosne i Hercegovine i ponovnu izgradnju njenih institucija doveli su do iznimnog napretka u prvih deset godina nakon Daytonu.

Uvođenje državne zastave i drugih simbola, zajedničkog pasoša, državne granične policije, nekoliko novih ministarstava, jedinstvene vojske, uspostava jedinstvenog sistema indirektnog oporezivanja, integriran pravosudni sistem, zajednički sistem prenosa električne energije, i tako dalje, i tako dalje.

To nisu bile nametnute mjere. To su bile strukturalne reforme koje su postignute unutar daytonskog okvira. To su bili koraci ka integraciji, koji su imali najširu političku podršku.

Najimpresivnije postignuće je, bez sumnje, uspostava Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Do tada su to realno bile tri vojske. Bio je to najbolji primjer reforme koja bi u Daytonu 1995. bila nezamisliva, ali koja je postala stvarnost kada su BiH i međunarodna zajednica prihvatile zajedničku viziju – viziju evroatlantskih integracija.

Tako da radikalni napredak jeste moguć unutar daytonskog okvira. Ali, kada se osvrnem na posljednjih deset do dvanaest godina, ne mogu a da ne pomislim da je međunarodna zajednica mogla uraditi puno više.

Dame i gospodo,

U oštroj suprotnosti sa "zlatnim razdobljem", koje se djelimično preklapa sa mandatom lorda Ashdowna, razdoblje koje je uslijedilo nakon toga obilježeno je ne samo usporavanjem reformskih napora Bosne i Hercegovine, nego i spremnošću da se ospore sami temelji Mirovnog sporazuma.

I dalje je prisutan *a la carte* pristup Ustavu BiH i Mirovnom sporazumu, gdje strane biraju ono što im se sviđa, a ignoriraju odredbe koje im se ne sviđaju kada to njima odgovara.

Sami temelji BiH kao samostalne i suverene države, kako je predviđeno Ustavom i Mirovnim sporazumom, osporavaju se alarmantnom učestalošću. U nesretnom trendu posljednjih 4-5 godina, ova osporavanja, usmjerena na strateške sektore poput vanjske politike, vojske, poreza, energetike, i državnog pravosuđa, prijete dobrom funkcioniranju državnih institucija, što se uvijek i iznova pokazalo izrazito štetnim po izgleda za budućnost ove zemlje.

Naprimjer, već godinama najviši dužnosnici iz Republike Srpske otvoreno pozivaju na otcjepljenje, ponavljajući netačnu tvrdnju da je Republika Srpska već država te da suverenost Bosne i Hercegovine počiva isključivo na dobroj volji entiteta.

Ovakvu retoriku prati uzurpacija i negiranje državnih ovlasti predviđenih Dejtonskim mirovnim sporazumom.

Naprimjer, u oktobru je Narodna skupština RS usvojila Rezoluciju o vojnoj neutralnosti, koja se jasno odnosi na aspiracije BiH ka članstvu u NATO-u, iako su vanjski poslovi pod isključivom ingerencijom države.

Kršeci brojne odluke Ustavnog suda, RS je 2016. godine organizirala referendum o obilježavanju 9. januara kao državnog praznika RS. Kao i 2017. godine, proslava "Dana RS" 9. januara ove godine dovela je do tenzija u cijeloj zemlji.

Ono što najviše uznemiruje u vezi sa ovim dešavanjima jeste da se referendum održao unatoč izravnoj zabrani Ustavnog suda. Predsjednik i drugi dužnosnici RS-a su otvoreno govorili da ne smatraju da se odluke državnog pravosuđa trebaju primjenjivati u RS-u kada se vlasti RS-a ne slažu sa tim odlukama.

Tu su i drugi događaji, koji izazivaju još veću zabrinutost. Naprimjer, u cilju potkopavanja autoriteta Oružanih snaga BiH, jednog od najvećih postignuća post-ratnog perioda, predsjednik Dodik je nedavno pozvao na povratak vojske RS.

Pojavljivanje paravojne grupe "Srbska čast" u RS-u u januaru također predstavlja povod za zabrinutost mnogima u zemlji koje još uvijek progoni uloga koju su takve grupe imale tokom rata. Nažalost, već vidimo rastući učinak ovog događaja s obzirom da postoje naznake da se slične grupe javljaju i u drugim dijelovima zemlje.

U februaru su lokalni i međunarodni mediji pisali o velikoj kupovini dugih vojnih cijevi za policiju RS, dok su vlasti RS otvoreno govorile o svojoj namjeri da nabave po jedan komad takvog oružja za svakog od približno 5.000 policajaca u RS. Iako se čini da je ova nabavka izvršena u skladu sa važećim zakonskim postupkom za nabavku i uvoz takvog naoružanja i dalje ostaje pitanje kakva se namjera krije iza politike 'jedna duga cijev - jedan policajac'.

Kao što uvijek naglašavam, u BiH nam je potrebno manje oružja, a ne više.

Takođe sam duboko zabrinut zbog nedavne spremnosti nekih bošnjačkih političara na višim položajima da govore o mogućnosti obnove sukoba, uključujući i kontroverzne izjave koje upućuju na to da je u toku ponovno naoružavanje kako bi se pružio "odgovor" u slučaju hipotetskog ratnog scenarija.

Pored ovoga, činjenica da gotovo 25 godina nakon rata u Bosni i Hercegovini viši politički dužnosnici i dalje negiraju presude Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i veličaju ratne zločince je izrazito štetna za proces pomirenja.

Neodgovorna i zapaljiva retorika kojom se osporavaju temelji Mirovnog sporazuma nije novost, ali činjenica da je počela sezona predizbornih kampanja samo donekle objašnjava pojačan fokus na sporna pitanja, što je zapravo dugoročni trend koji ne ovisi o izbornim ciklusima.

Predsjedavajući Evropske komisije, Juncker, u intervjuu datom početkom godine ukazao je na to da bismo bez kontinuiranog "obećanja o pridruživanju EU, iako mogli doživjeti ponavljanje konflikta kojem smo svjedočili ovdje ..."

Iako Bosna i Hercegovina i dalje pravi neke važne (iako postepene) korake naprijed u procesu pridruživanja EU, do sada se pokazalo da proces pridruženja nije pokretač ključnih reformi.

Ujedinjeno Kraljevstvo i Njemačka su 2014. godine pokrenule značajnu inicijativu za ekonomske i političke reforme, povezanu sa dobivanjem finansijskih sredstava od strane međunarodnih finansijskih institucija, koja je obećavala donijeti prve stvarne promjene nakon dugo vremena. Ova inicijativa je nastavljena pod okriljem EU, ali je nedavno nekolicina nezavisnih posmatrača, od kojih najskorije Bodo Weber, okarakterizirala ovu inicijativu kao neuspjeh, ukazujući na činjenicu da je broj uvjeta smanjen, a reforme iz oblasti vladavine prava zanemarene, kako stoji u njegovoj analizi.

Nesretna realnost koju mogu da potvrdim iz vlastitog iskustva jeste da mnogi izabrani politički dužnosnici u Bosni i Hercegovini nisu istinski zainteresirani za promjene koje bi uslijedile u slučaju istinske integracije u EU. Uzrok ovome je što bi učinkovita vladavina prava značila kraj koruptivnog klijentelističkog sistema.

Razlog zašto rizikujem da ću vam dosaditi sa ovim detaljima jeste što želim da naglasim jednu suštinsku stvar: mir u ovoj zemlji i BiH kao država su još uvijek krhki. BiH je jedinstvena multietnička suverena država koja se sastoji iz dva entiteta, u kojoj svi građani – tri konstitutivna naroda i ostali – žive i rade zajedno, a izabrani dužnosnici prije svega imaju odgovornost da doprinose miru i pomirenju.

* * *

Dame i gospodo,

Izazovi sa kojima se suočavamo u BiH obuhvataju i možda najveći izazov od svih, jedan od najvažnijih demokratskih principa: vladavinu prava. Gledajući unatrag na posao koji smo napravili, moramo se zapitati da li smo ispravno odredili prioritete. Sa ove tačke gledišta, na samom početku mirovnog procesa smo daleko veći naglasak trebali staviti na vladavinu prava. Gotovo dvadeset tri godine kasnije, jasno je da je potrebno napraviti još veliki napredak kako bi se učvrstila vladavina prava.

Pravosudne institucije Bosne i Hercegovine danas su predmet neviđenih razina javnog pritiska i pritiska koji se vrši iza kulisa, dok istovremeno izostaje učinkovit nadzor kojem bi trebale biti podvrgnute. Ne samo da je potrebno dokinuti ove flagrantne pritiske već ih je potrebno zamijeniti odlučnom predanošću jačanju pravosuđa na svim nivoima, istovremeno čineći napredak u reformama koje će obezbijediti učinkovitiji nadzor nad pojedinačnim slučajevima.

Nažalost, politička klasa i dalje iskazuje zabrinjavajuću mjeru nepoštivanja kada je u pitanju provedba presuda Ustavnog suda kao i odluka Evropskog suda za ljudska prava. Istaknuti izabrani dužnosnici nastavljaju sa ignoriranjem ili odbijanjem pravosnažnih odluka državnih sudova, a korupcija i dalje vlada političkim sistemom.

Ova dva elementa su se spojila u nedavnom slučaju koji se tiče državnog pravosuđa. U julu 2017. godine, Ustavni sud BiH proglasio je neustavnim nekoliko odredbi Zakona o krivičnom postupku BiH. S obzirom da je istekao rok od šest mjeseci u kojem je Parlament BiH trebao riješiti ovaj problem, Sud bi uskoro mogao donijeti odluku o stavljanju van snage, čime bi bh. pravosuđu bili uskraćeni potrebni alati za borbu protiv organiziranog kriminala i korupcije.

Žalosan je da se neke političke stranke protive usvajanju izmjena i dopuna u skladu sa međunarodnim standardima. I vrlo je indikativno da su stranke koje se tome protive iste one stranke koje osporavaju državni nivo i trenutno uređenje u Federaciji BiH.

Još jedan odličan primjer hroničnog neprovođenja sudskih presuda je predmet Sejdić-Finci. Nakon presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci iz 2009. godine, zakonodavci nisu napravili potrebne ustavne izmjene: građani BiH koji ne pripadaju jednom od tri konstitutivna naroda, poput Jevreja ili Roma, još uvijek ne mogu da se kandidiraju na izborima za Dom naroda ili Predsjedništvo.

Mi, kao međunarodna zajednica, ne bismo trebali imati dvostruke standarde u Bosni i Hercegovini. Moramo snažnije insistirati na tome da se evropske vrijednosti koje smatramo ključnim za naša demokratska društva, poput jednakosti ili "égalité" kako kažu Francuzi, njeguju i u Bosni i Hercegovini.

U Mostaru su posljednji lokalni izbori održani prije 10 godina, s obzirom da političke stranke još uvijek nisu u stanju da provedu odluku Ustavnog suda BiH iz 2010. godine kojom su određene odredbe Izbornog zakona proglašene neustavnim, čime se građanima Mostara uskraćuje njihovo temeljno demokratsko pravo da biraju svoje lokalne predstavnike. Ohrabruje me činjenica da su predstavnici nekoliko političkih stranaka u Mostaru započeli sa sastancima na vlastitu inicijativu u Mostaru, u kako se čini iskrenom pokušaju da se konačno riješi ovo pitanje.

Pozivam stranke da pronađu kompromis koji će omogućiti građanima Mostara da uživaju isto demokratsko pravo da biraju svoje lokalne lidere koje uživaju građani u ostalim dijelovima zemlje.

Država će se vjerovatno suočiti sa krizom u izbornoj godini, jer politički akteri ponovo nisu spremni na kompromis i uvođenje potrebnih promjena slijedom odluke Ustavnog suda. Sud je 2017. godine ukinuo odredbe Izbornog zakona koje se tiču neizravnih izbora u jedan od domova Parlamenta Federacije, Dom naroda, te sada državni parlament treba da usvoji izmjene i dopune tog zakona. Pitanje izborne reforme je najozbiljniji politički izazov sa kojim se trenutno suočavamo, s obzirom da bi, u slučaju da se kompromis ne postigne, formiranje vlasti u cijeloj zemlji nakon izbora, moglo biti izuzetno teško.

Evropska unija i Sjedinjene Američke Države trenutno rade na tome da olakšaju postizanje dogovora po ovom pitanju između glavnih političkih stranaka, i moj ured ih podržava u tim naporima. Ali krajnja odgovornost je na političkim liderima. Postoji čitav niz mogućih rješenja koji bi mogli dovesti do kompromisa ukoliko su glavne stranke spremne da odustanu od maksimalističkih zahtjeva i pregovaraju u dobroj vjeri. Ali vremena ponestaje.

Ovdje bih želio da skrenem vašu pažnju na jedno srodno pitanje, pitanje prečestih izbora i prilika koje se zbog toga propuštaju.

U našoj težnji da unaprijedimo demokraciju u Bosni i Hercegovini, središnja komponenta naše strategije bilo je održavanje čestih izbora, ali koja je vjerovatno dosegla svoje granice u pogledu promicanja promjene.

Održavanje općih i lokalnih izbora naizmjenično svake dvije godine ima i svoje nedostatke: Previše vremena se gubi na izborne kampanje što ograničava "prilike" da se usvoje i provedu teške reforme, bilo da se radi o reformama potrebnim za pridruživanje EU ili reformama koje se zahtijevaju navedenim sudskim presudama, bez utjecaja izbora i predizbornih kampanja.

S obzirom da će se država suočiti sa izazovnim reformama u budućnosti, došlo je vrijeme da se promijeni pristup i da se usklade izborni ciklusi za općinske i opće izbore tako da se ti izbori održavaju u istoj godini. Ovo bi također moglo povećati izlaznost birača, posebno ukoliko bismo ograničili mogućnost prijevara, između ostalog i primjenom e-tehnologije.

Dame i gospodo,

još jedna lekcija koju, po mom mišljenju, možemo naučiti iz našeg angažmana u Bosni i Hercegovini povezana je sa potrebom da se stavi jači naglasak na ljudsku sigurnost.

U Bosni i Hercegovini nije posvećeno dovoljno pažnje ljudskoj sigurnosti. Posebno, obrazovanje i pomirenje su oblasti u kojima nije postignut dovoljan napredak. Kao posljedica ovoga, čini se da su generacija za generacijom zarobljene u sistemu i narativu podjele, nepovjerenja i straha.

Istinsko pomirenje i reintegracija države i njenog društva nisu samo poželjni, nego su i prijeko potrebni. EU mora hitno da sagleda načine kako može unaprijediti integraciju i potisnuti podjele i segregaciju. I u Bosni i Hercegovini postoje ljudi poput Nelsona Mandele ili Willyja Brandta.

Potrebno je napraviti još mnogo posla kako bi se postiglo stvarno pomirenje. Kada to poredimo sa situacijom između Njemačke i Francuske u godinama nakon 2. svjetskog rata, sa odnosima koji su uspostavljeni između te dvije zemlje koje su se tako žestoko borile jedna protiv druge, vidimo oštar kontrast. Nemamo ekvivalent francusko-njemačkoj TV stanici Arte, da navedemo samo jedan mali primjer.

Obrazovanje je jedna oblast u kojoj moramo biti daleko spremniji da se suprotstavimo lokalnim političkim snagama koje žele da segregiraju mlade.

Jedna ideja koju sam predložio jeste da kreiramo nešto poput programa Erasmus u Bosni i Hercegovini i među državama Zapadnog Balkana.

Dame i gospodo,

Vizija je bitna, ona gradi elemente promjene. Nema sumnje da je istinsko vjerovanje, kako u redovima političke klase, tako i opće javnosti, da je evrotlantska integracija moguća bilo od ključnog značaja za izuzetni napredak koji je postignut u tom pogledu između 2002. i 2005. godine.

Ovo vjerovanje je uvelike izbljedio u razdoblju koje je uslijedilo nakon toga, ali sada mogu sa zadovoljstvom reći da je ponovo oživjelo. U februaru ove godine su čak dva događaja dala nadu građanima Bosne i Hercegovine. Prvo, najavljena je Strategija EU za Zapadni Balkan, kojom se ponovo ističe predanost EU zemljama regiona, a potom su krajem mjeseca odgovori na Upitnik EU uručeni predsjedniku Evropske komisije, gospodinu Junckeru, tokom njegove posjete Sarajevu.

Razumljivo, građani ponovo gaje velike nade u pogledu članstva države u EU. Očekuju da će EU uskoro prihvatiti kandidaturu za članstvo Bosne i Hercegovine. Sada je od presudnog značaja da se preduzmu dalji koraci na način koji nadilazi suhoparne tehničke detalje *acquisa* i umjesto toga stavlja naglasak na novu, svježiju viziju za ovu državu koja će biti relevantna njenim građanima.

Vjerujem da još uvijek nismo istakli jedan od najjačih argumenata za članstvo u EU; članstvo u EU će ispuniti težnje mnogih Bošnjaka, Srba i Hrvata da žive zajedno u jednoj uniji, Evropskoj uniji, bez granica. Ovo je vizija kojoj mogu vjerovati čak i oni koji na prvo mjesto stavljaju etničke agende.

Znam da se na mnogim granicama ovih dana podižu ograde, ali čvrsto vjerujem da to neće potrajati i da će zemlje ove regije jednog dana biti potpuno integrirane u EU te da između njih neće biti granica.

Upravo to je ono što međunarodna zajednica treba da uradi bolje. Mi, a posebno EU, se trebamo potruditi da bolje objasnimo prednosti članstva u EU, sa strpljenjem i neobeshrabreni pesimizmom i cinizmom koji često dominiraju diskusijama na ovu temu, u vremenu kada je postalo veoma lako napadati EU zbog njenih navodnih nedostataka.

Također ne bismo smjeli precijeniti moć snova o članstvu u EU i misliti da je ljudska nada sama po sebi dovoljna da ih motivira da ostvare potrebne reforme. Ljudima je potrebno više od apstraktnih ciljeva; potrebno im je da mogu vidjeti konkretna poboljšanja u svakodnevnom životu, a mi ih moramo uvjeriti da je članstvo u EU najizgledniji, ako ne i jedini, način da do tih poboljšanja dođe.

Dame i gospodo,

Već godinama je primjetna tendencija da se politička debata projicira kroz etničku prizmu i da se svodi na pitanje ustavnih nadležnosti, a ne na traženje praktičnih načina za rješavanje izazova koji stoje pred ovom zemljom, bilo da se radi o narušenom zdravstvenom sistemu ili neodrživom penzijskom sistemu. Isuviše često u proteklih deset godina, inicijative za pozitivne, praktične promjene bivale su žrtve politike prošlosti, umjesto da se sa njima krene naprijed i ostvare konkretne i praktične koristi za građane.

Možda je sada vrijeme da se mijenja paradigma kao i pristup da bi se ponovo načinili pomaci u Bosni i Hercegovini. Sa značajnim pomacima koji su načinjeni da podrže i njeguju energično civilno društvo, sada se polako stvaraju uslovi da se o aktuelnim pitanjima razgovara na drugačiji način i u snažnijem partnerstvu sa onima izvan vlasti, kao i unutar uskih granica političkog establišmenta.

Očajnički nam je potrebno da se neriješenim pitanjima još jednom pristupi iz drugačijeg ugla i sa većim naglaskom na unapređenju ključnih vrijednosti. Pitanja okoliša, obrazovanje, ljudska prava i borba protiv korupcije primjeri su područja koja bi mogla imati ogromnu korist od otvorenije, praktičnije i manje politizirane debate.

Pogledajmo, na primjer, dugačku listu ljudskih prava i osnovnih sloboda navedenu u okviru člana II Ustava BiH. Nije li vrijeme da Bosna i Hercegovina povede otvorenu debatu o tome da li se ova osnovna prava i vrijednosti, koje su čvrsto i jasno utemeljeni u ustavu, poštuju ili je potrebno načiniti izmjene da se osigura da ona postanu stvarnost za svakog građanina, bez obzira na njegovu nacionalnu pripadnost ili mjesto boravka u zemlji?

Ne bi bilo u redu od mene da ne spomenem i pitanje ustavnih promjena. Iako to nije trenutno prioritet, svi znamo da će one biti potrebne u budućnosti.

Da budemo jasni, ogromna većina promjena koje Bosna i Hercegovina treba da načini bit će realizirane kroz izmjene zakona, ali bit će perioda kada će biti potrebne izmjene ustava kako se Bosna i Hercegovina bude kretala naprijed i kako ova zemlja bude nastojala da uspostavi onaj nivo funkcionalnosti koji je potreban da se ispune EU i NATO standardi, te da se podigne životni standard građana na viši nivo nego što je danas.

Ako želimo uspjeh, bit će potrebna fundamentalna promjena u pristupu ustavnim promjenama i fundamentalna promjena percepcije koju stvaraju političke elite da će promjene Ustava BiH nekako biti prijetnja opstanku cijelih konstitutivnih naroda. Ovo je unijelo osjećaj straha među stanovništvom kada se spomenu ustavne promjene.

Međutim, strahu uopće nema mjesta. Jedini amandmani na Ustav Bosne i Hercegovina koji će biti usvojeni bit će oni amandmani koji će biti usvojeni u skladu sa procedurama sadržanim u Ustavu BiH koje jasno navode da je potrebna podrška predstavnika iz sva tri konstitutivna naroda.

Dame i gospodo,

Prošlo je skoro dvadeset i tri godine od kako je Bosna i Hercegovina krenula na svoj dugački put – put koji još nije završen, kako bi izgradila trajan mir i stabilnost iz pepela brutalnog rata i najcrnijih zvjerstava kakva nisu viđena na evropskom kontinentu od kraja Drugog svjetskog rata.

Da ne bismo zaboravili, zemlja kakvu je znamo iz 1995. godine bila je zemlja teško i brutalno ranjena, ali zemlja koja je vjerovala da budućnost može biti samo bolja od bijede rata iz kojeg je izašla.

Dobar dio optimizma, koji je bio rekordno visok 2005. godine kada je Bosna i Hercegovina krupnim koracima išla naprijed, izgubljen je u periodu koji je uslijedio. Taj optimizam je sada pred nama kao značajan izazov dok nastojimo da ulijemo novu energiju u generacije koje dolaze, kako bismo izgradili Bosnu i Hercegovinu kakvu svi želimo i za njih i za generacije koje će doći poslije njih.

To je za njih od krucijalnog značaja, ali je isto tako od strateškog značaja za nas jer skoro dvadeset i tri godine nakon potpisivanja Mirovnog sporazuma, potrebno je da Bosna i Hercegovina ostane simbol trajnog mira i stabilnost u regionu u kome se nalazi.

Pomaci koji su ostvareni, posebno u toku prvih deset godina implementacije mira, bili su izvanredni, ali to malo vrijedi ako posao u Bosni i Hercegovini ostane nedovršen.

Iako Bosna i Hercegovina sada mora sama načiniti korake koji su potrebni da krene naprijed i međunarodna zajednica mora nastaviti igrati svoju ulogu i ispunjavati obaveze da osigura poštivanje Mirovnog sporazuma koji osigurava osnovnu stabilnost koja je potrebna za dalji napredak ove zemlje.

Međutim, ona mora ići i dalje i iskoristiti naučeno iz prvih deset godina implementacije mira kako bi bila efikasnija u vođenju ove zemlje u pravom smjeru, odnosno u njenim nastojanjima da krene dalje putem evroatlantske integracije.

Potrebno je da dođe do promjene u načinu vođenja politike u ovoj zemlji i ta promjena treba doći od samih političara, a mi, kao međunarodna zajednica, pojedinačno i kolektivno, imamo interes u podsticanju ove promjene.

U sadašnjem okruženju, trebamo održavati sva sredstva koja imamo na raspolaganju da spriječimo dalje pogoršavanje situacije. Ovdje mislim na civilni i vojni izvršni mandat.

Također vjerujem da trebamo biti spremni i da detaljnije definiramo reforme koje su potrebne da ova zemlja krene naprijed i spremniji da odgovorimo na riječi i djela vodećih političkih figura kada dovode do rizika da se politički i sigurnosni ambijent dalje destabilizira.

I konačno, ja bih apelirao na međunarodnu zajednicu da bude jedinstvena u pristupu i koordinirana u naporima. Na kraju krajeva, dijelimo isti cilj: jedinstvena, stabilna i prosperitetna Bosna i Hercegovina.

Hvala.